

Selling Chametz on Pesach: What is the Halakhic Logic?

Dr. Elana Stein Hain - elana.steinhain@shalomhartman.org

I. Prohibition to Own Chametz on Pesach:

1. שמות יב:יט

שבעת ימים--שאר, לא ימצא בבתיכם: כי כל-אכל מחמץ, ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל--בגר, ובאזרח הארץ.

For 7 days, leavening agents **shall not be found in your homes**, for any who eats a leavened substances, that soul shall be excised from the assembly of Israel- whether a stranger or a citizen of the land.

2. שמות יג:ז

מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לה חמץ ולא יראה לה שאר בכל-גבלה:

Throughout the seven days unleavened bread shall be eaten; no leavened bread shall be found **with you**, and no leaven shall be found **with you** in all your territory.

II. Early Rabbinic Sources Discussing Pre-Pesach Sale, Gift or Declaration regarding Chametz

3. פסחים כא.-כא:

משנה כל שעה שמותר לאכול מאכיל לבהמה לחיה ולעופות ומוכר לנכרי ומותר בהנאתו...
גמרא...ומוכרו לנכרי: פשיטא! לאפוקי מהאי תנא דתניא ב"ש אומרים לא ימכור אדם חמצו לנכרי אא"כ יודע בו שיכלה קודם פסח וב"ה אומרים כל שעה שמותר לאכול מותר למכור...

Mishnah: So long as one may eat *chametz* on *erev Pesach*, one may feed it to animals/wild animals/birds, or one may sell it to a Gentile., and one may profit from it...

Gemara: "One may sell it to a Gentile"- That is obvious! This statement comes to exclude the one who taught in a baraita: Beit Shammai say that one may not sell their *chametz* to a Gentile unless the Gentile will consume it before Pesach. Beit Hillel say that so long as one may eat *chametz*, one may also sell it to a Gentile...

4. תוספתא פסחים ב:ו-ז

...ישראל ונכרי שהיו באין בספינה וחמץ ביד ישראל ה"ז מוכרו לנכרי ונותנו במתנה וחוזר ולוקח ממנו [לאחר] הפסח ובלבד שיתנו לו במתנה גמורה.

רשאי ישראל שיאמר לנכרי עד שאתה לוקח במנה קח במאתים שמא אצטרך ואבוא ואקח ממך אחר הפסח
...If a Jew and a Gentile are traveling together (shortly before Passover), and the Jew is in possession of the *chametz*, the Jew may sell the *chametz* to the Gentile or give it as a gift, and then the Jew may repurchase it after Passover. The Jew must, however, give the *chametz* as an absolute gift.

A Jew may say to a Gentile: Rather than buying for 100 זוז (from a fellow Gentile), buy for 200 זוז from me, for I may have to come buy it back from you after Passover.

5. ירושלמי פסחים ב:ב

הבקייר חמצו בשלשה עשר לאחר הפסח מהו? רבי יוחנן אמר אסור רבי שמעון בן לקיש אמר מותר... רבי יוחנן חשש להערמה ורבי שמעון בן לקיש לא חשש להערמה

What is the law after Passover concerning *chametz* which was declared ownerless on the 13th of Nissan? R. Yochanan said it is prohibited, while R. Simeon b. Lakish said it is permitted... R. Yochanan worried about subterfuge, while R. Shimon ben Lakish did not.

III. Is Subterfuge Permitted?

6. ריטב"א פסחים כא.

R. Yom Tov ben Avraham of Seville, 13th century Spain

והכי איתא בתוספתא... שרשאי לומר לגוי "עד שאתה לוקח במאה קה במאתים שמא אצטרך ואקח ממך אחר הפסח ובלבד שלא יערים," אבל אם הערים והוא רגיל לעשות כן בכל שנים למכור לגוי קודם הפסח וליטול לאחר הפסח קנסינן ליה והוא אסור לו ולכל ישראל לאחר הפסח, שעשאוהו כאילו הוא חמץ של ישראל המופקד ברשות גוי...

So it is written in the Tosefta:...that "Rather than buying for 100 זוז (from a fellow Gentile), buy for 200 זוז from me, for I may have to come buy it back from you after Passover *so long as the Jew does not employ subterfuge.*" This implies that if one does employ subterfuge, namely that one does this annually - to sell to a Gentile before Passover and to repurchase after Passover - we penalize that person by prohibiting the sold *chametz* to any and all Jews after Passover, for they treat it as though it was *chametz* belonging to a Jew simply being guarded in the domain of a Gentile...

7. בית חדש אורח חיים סימן תמה

R. Yoel Sirkes, author of *Bayit Chadash*, 16th century Central Europe

ובמדינה זו שרוב משא ומתן הוא ביין שרף ואי אפשר להם למכרם לגוי מחוץ לבית בפרט למחזיקים באורנד"א יש להתיר בענין זה שימכור לגוי כל החמץ שבחדר וגם החדר עצמו ימכור לגוי.

אלא כיון דקיימא לן דאין הגוי קונה קרקע אלא בשטר עם נתינת הכסף כדאיתא בפרק קמא דקידושין (יד ב) וטריחא מילתא לכתוב שטר גם אולי יעלה על דעת הגוי להחזיק בחמץ שלא להחזירו כיון שהשטר בידו ואיכא הפסד מרובה צריך שיהא מתנה עם הגוי ושיאמר לו אני מקנה לך גם החדר בכסף זה שאתה נותן לי אע"פ שלא כתבתי לך שטר על מכירה זו דאמירה זו מהני דקני לה

In this country, since the main business is selling liquor, and it is impossible to sell it and remove it outside the home - especially those who have *arenda*- it is permitted to sell to the Gentile all the *chametz* in the room as well as the room itself.

However, because we rule that a Gentile only acquires land with a document along with the transfer of money, as is indicated in the first chapter of tractate Kiddushin, but it is burdensome to write a document, and perhaps the Gentile will try to keep the *chametz* because he has the deed to it, and that would cause great financial loss, the Jew should stipulate a condition with the Gentile saying, "I am transferring ownership over the room exchange for the money that you are giving me, even though I have not written up a document for this sale," because this declaration works to effect the sale.

8. מעשה רב ק"פ

Collection of the legal customs of R. Elijah of Vilna, known as the Vilna Gaon; anthologized by his student, R. Saadiah; 18th century Lithuania

שלא למכור שום דבר חמץ כי אם מכירה עולמית

One should only sell *chametz* if it will be a permanent sale.

IV. The Role of Rabbinic vs. Biblical Prohibitions

9. פסחים ד:

מדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה

According to the Biblical requirements, nullifying one's *chametz* is sufficient (i.e., searching for, and burning *chametz*, is only a rabbinic injunction).

10. תוספות שם

ואומר ר"י דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי מטעם דמאחר שביטלו הוי הפקר ויצא מרשותו ומותר

According to Rabbeinu Yitzchak, the reason that nullifying one's *chametz* suffices on a Biblical level is because once a person nullifies their *chametz*, it is *hefker* (ownerless), and it is no longer within his possession (even if it is geographically located in the person's home).

11. פסחים ג:א

אלו עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי וזמן של צבעים ועמילן של טבחים וקולן של סופרים...

The following are *ovrin* on Pesach: Babylonian *kutach* (mixture of mouldy bread with milk and salt, used to dip food in), Median beer [made of wheat or barley], Edomite vinegar (fermentation of barley and wine), Egyptian zeithum (according to the Talmud, it was composed of equal parts of barley, salt, and wild saffron), the dough of bran used by dyers, the dough used by cooks, and the paste used by writers

12. תוספות מסכת פסחים דף מב:

ואלו עוברין בפסח – פירש הקונטרוס לעבור עליהן בבל יראה ובבל ימצא וגם ריב"א מדקדק מלשון עוברים דמשמע עוברין מן העולם

ואין נראה לר"ת דמשמע דכל הנך מרבינן מכל מחמצת לא תאכלו ואפילו באכילה לא הוה מיחייב אי לאו דרבייא קרא ומהיכי תיתי בל יראה ובל ימצא ונראה לר"ת דאלו עוברין פי' האוכלין ועוברין היינו מעל השולחן דלאו בני מיכל נינהו אבל בל יראה ליכא.

And these are “*ovrin*” on Pesach- Rashi explained, one *transgresses* over them the violation of owning and seeing one's *chametz* over Pesach. The Riva as well learns from the language of *ovrin* that it refers to the necessity for these things to “pass” from this world (i.e., be destroyed).

But this does not appeal to Rabbeinu Tam, because all of these seem to come from the extra term “You shall eat **nothing** leavened”- implying that without this word, even eating these things would be allowed! So, why would one assume that owning these things would be problematic too (i.e., where would that be learned from)? It seems to Rabbeinu Tam that it means that these foods should be *removed* from the table so as not to be eaten, but there is no **Biblical** prohibition of owning them on Pesach.